

Evaluering

Lokale kulturtjenester

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	2
2. Konklusion	3
3. Projekternes kontekst og variation	5
3.1. Generelle tendenser i nyetablerede kulturtjenester	5
3.1.1 Kortlægning og samlet markedsføring	5
3.1.2. Tværfagligt engagement	6
3.2. Generelle tendenser i konsoliderede kulturtjenester	8
3.2.1. Specialisering og nye målgrupper	8
3.2.2. Samskabelse og innovation	8
4. Foreløbige resultater ved indsatsen	11
4.1 Børn og unge møder kunst og kultur på nye måder	11
4.2 Øget læringsdimension og udbud af forløb og materialer	12
4.3 Nye netværk og kompetenceløft af medarbejdere	12
4.4 Ny organisering af tværfaglige samarbejder og relationer	13
6. Metode	16
7. Litteraturliste	18
Bilag 1 - Projektoverblik	19

1. Indledning

Med Kulturministeriets strategi for børns møde med kunst og kultur blev der i maj 2014 afsat 40 mio. kr. til at give kommuner og kulturinstitutioner endnu bedre mulighed for, at børn og unge i dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser kommer i kontakt med de kulturtilbud, som findes lokalt.

Visionen for Kulturministeriets strategi er, at *"kunsten og kulturen skal være en del af børns og unges liv fra de er helt små"*.¹ I den sammenhæng spiller både dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser en væsentlig rolle, da det er her, børn og unge udvikler en stor del af deres kulturelle dannelse og erfaring. På den baggrund blev der med strategien iværksat en indsats for at styrke og udbrede lokale kulturtjenester, der skal bygge bro mellem kommunale dagtilbud, grundskoler, ungdomsuddannelser og kunst- og kulturtilbud. Indsatsen er organiseret som en pulje på 10 mio. kr., hvorfra kommuner, kulturaktører og eksisterende kulturtjenester kan søge midler til etablering eller konsolidering af lokale kulturtjenester. Puljens midler er uddelt i marts 2015 og marts 2016. De første projekter afsluttes i løbet af 2017, og de sidste løber frem til udgangen af 2018. Fælles for projekterne er, at de skal bidrage til at opfylde puljens formål som lyder:

- at styrke **relationerne** mellem de lokale kulturtilbud og dagtilbud, grundskoler og ungdomstilbud, så kultursektorens lærings- og dannelsespotentialer udnyttes og benyttes i højere grad af det omgivende samfund.
- at styrke **læringsdimensionen** i kulturinstitutionernes tilbud til dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser, så de understøtter kravene i de pædagogiske læreplaner, folkeskolereformen og ungdomsuddannelsernes faglige bekendtgørelser.
- at styrke henholdsvis **koordinering** af kulturtilbud og **kommunikation** af kulturtilbud.

Seismonaut har i perioden fra juni 2016 til august 2017 været tilknyttet som ekstern evaluatør, og har i perioden indsamlet de foreløbige erfaringer og resultater fra de i alt 15 kulturtjenester, der har modtaget støtte fra puljen. Evalueringen er gennemført i en periode, hvor projekterne enten har været i fuld gang (1. runde) eller under projekternes opstart (2. runde). Analysen er baseret på kvalitative data i form af personlige interview med samtlige projektledere på de 15 projekter samt fokusgruppeinterviews med centrale aktører fra fire udvalgte cases.²

Evalueringen beskriver de erfaringer og resultater, projekterne har opnået, samt det effektspotentiale som resultaterne peger på. Evalueringen har et proces- og læringsperspektiv med fokus på at afdække særlige faktorer og forhold, som er afgørende for hhv. opstart af nye kulturtjenester eller konsolidering af eksisterende. Efter indledning og konklusion indledes materialet med et afsnit, som udfolder projekternes kontekst og variation, og derefter præsenteres de foreløbige resultater af indsatsen samt de effekter, som resultaterne peger på. Afslutningsvist redegøres der for den anvendte metode, herunder den forandringsteori, som analysen er struktureret efter, og som overordnet beskriver sammenhængen mellem ressourcer, aktiviteter, resultater og effekter. Her redegøres også for den anvendte litteratur, ligesom der i bilag 1 gives en samlet oversigt over projekterne.

Vi håber samtidig, rapporten vil fungere som udgangspunkt for kommende samarbejder, der derved bygger videre på eksisterende erfaringer.

God læselyst

¹ Kulturministeriet (2014): Strategi for små børns møde med kunst og kultur.

² Se bilag 1 for en komplet oversigt over projekterne..

2. Konklusion

På tværs af de projekter som har opnået støtte fra puljen, tegner der sig et billede af stor kompleksitet og diversitet. Særligt i forhold til hvordan hvilket grundlag af eksisterende samarbejder og netværk, tjenesten etableres på. Ikke to indsats er ens, og alle kulturtjenesterne er designet med afsæt i lokale forhold.

På trods af mangfoldigheden illustrerer evalueringen dog et gennemgående billede af, at potentialet ved et styrket strategisk samarbejde på tværs af kommunens kulturinstitutioner, dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser er stort. På tværs af projekterne er der nemlig skabt resultater, som tilsammen peger på, at indsatsen skaber effekt for børns møde med kunst og kultur. Det ses særligt i forhold til, at vilkårene for børns dannelsesmæssige udvikling og faglige kompetencer og indsigter styrkes, når der er arbejdet målrettet med læringsdimensionen i kulturinstitutionernes tilbud, og når mødet dermed understøtter børn og unges hverdag i dagtilbud, på grundskoler og i ungdomsuddannelser.

Projekternes generelle fokus på at opbygge faste netværksstrukturer og samarbejdsformer mellem kommunernes kulturtilbud og dagtilbud, grundskoler og ungdomstilbud indikerer ligeledes, at kulturtjenesterne er et blivende element i de kommuner, der har modtaget støtte fra indsatsen. Således peger resultaterne på, at kulturtjenesterne skaber en bedre struktur for børn og unges adgang til kunst og kultur for børn, og at vilkårene for børns og unges almene dannelse og kulturelle selvforståelse og identitet er styrket. Følgende væsentlige resultater bidrager positivt til, at indsatsen indfrier sit effektpotentiale:

- Der er som resultat af indsatsen for Kulturtjenester i alt etableret ni nye kulturtjenester, hvor der ikke tidligere har været et bredere tværgående samarbejde mellem kulturinstitutioner, dagtilbud, grundskoler, ungdomsuddannelser og kommunale forvaltninger. Dertil har seks eksisterende kulturtjenester benyttet puljemidlerne til yderligere konsolidering gennem øget specialisering i forhold til målgrupper, kvalitetsløft af forløb og materialer og/eller styrket organisering og forankring.
- I alle kulturtjenesterne udvikles der nye tilgange til, at børn og unge kan møde kunst og kultur både i klasseværelset, i lokalområdet og på kulturinstitutionen. Læringsdimensionen i kulturinstitutionernes tilbud styrkes, og det bliver lettere at bruge lokalområdets kulturtilbud som en integreret del af dagligdagen i dagtilbuddene.
- På tværs af kulturtjenesterne er der opbygget nye erfaringer i forhold til at skabe gode rammer for tværfagligt samarbejde. Særligt projekter med stort fokus på samskabelse og proces har styrket vilkårene for, at de nye tværfaglige netværk og samarbejdsstrukturer på tværs af kulturområdet samt børne- og ungeområdet kan fortsætte og vokse efter projektperioden.
- Det tværfaglige møde mellem kunstnere, kulturmedarbejdere, pædagoger og undervisere bevirker, at vaner, traditioner og fastlåste positioner brydes, og at kunst og kultur sættes i spil på nye måder. Det ses eksempelvis, når den kunstneriske arbejdsproces bliver integreret i formidlingen af kulturhistorie, eller når kunstværket bliver udgangspunkt for undervisning i kemiske formler, biologiske processer eller noget tredje. Den slags krydsbestøvninger mellem kulturelt indhold, kunstnerisk proces, kulturgener og traditionelle skolefag mv., bidrager til fornyelse og nye erkendelser blandt alle aktørerne i samarbejdet.

- Lokalt har Åben Skole været en vigtig anledning til at søsætte kulturtjenesten og til at opnå bred opbakning til arbejdet. Kulturinstitutionernes engagement og vilje til at indgå i samarbejdet om den dagsorden, har haft positiv betydning for institutionernes rolle som aktør i arbejdet med at skabe nye, relevante læringstilbud for børn og unge.
- Der er afprøvet forskellige modeller for organisering og forankring i projekterne alt efter de lokale forhold. Fra frivillige til obligatoriske modeller og fra et stærkt forvaltningsmæssigt afsæt til et mere decentralt afsæt for organiseringen. Samlet set udgør projekterne derfor en kilde til viden og erfaringer, der kan bruges aktivt i det videre udviklingsarbejde lokalt, kommunalt og nationalt.

3. Projekternes kontekst og variation

De femten projekter, som har modtaget midler fra Slots- og Kulturstyrelsens pulje til lokale kulturtjenester, kan fordeles i to projekttyper eller kategorier (figur 2 i kap. 6.)

- A. Projekter med formål at etablere en ny kulturtjeneste med tilhørende infrastruktur
- B. Projekter med en eksisterende infrastruktur i form af en formel organisering eller netværk

Kategoriseringen er konstrueret for at kunne evaluere projekterne med respekt for deres indbyrdes forskellighed og kontekst. Det er således et forsimplet billede af virkeligheden, og reelt fordeler projekterne sig indenfor rammen af et kontinuum fra formaliseret kulturtjeneste i den ene yderlighed til ingen eller få tværgående samarbejder i den anden. For selvom der for flere af de projekter, som befinder sig i kategori B, allerede er stærke, tværgående samarbejder, er det langt fra alle steder, at disse samarbejder er formaliserede eller benævnes som en decideret kulturtjeneste. Ligeledes finder vi også, i flere af projekterne i kategori A, elementer af tværgående initiativer, projekter eller samarbejdsrelationer.

På trods af nuancerne og problemerne ved kategoriseringen fastholdes den i dette analyseafsnit. Det skyldes, at der er forskel på hvilke effekter og resultater, projekterne i de to kategorier kan opnå, og på de udfordringer de har mødt. Nogle projekter har stået overfor at skulle opbygge en ny struktur og praksis for samarbejdet mellem kulturaktører og dagtilbud, grundskole og ungdomsuddannelser, mens andre kan bygge videre på eksisterende erfaringer, samarbejder og netværk. Sidstnævnte kan dermed lægge fokus på at videreudvikle og løfte denne eksisterende infrastruktur.

Forskellen i de enkelte projekters udgangspunkt og kontekst har, derfor betydning for hvilke generelle tendenser der tegner sig for kulturtjenesternes virke. I det følgende belyses generelle tilgange og metoder, i de to projekttyper, og indsigterne suppleres af casestudier, der konkretiserer analyseresultaterne.

3.1. Generelle tendenser i nyetablerede kulturtjenester

3.1.1 Kortlægning og samlet markedsføring

Et fælles afsæt for de nyetablerede kulturtjenester har været ønsket om at få styrket de eksisterende kulturelle tilbud målrettet børn og unge, samt at få etableret et samlet overblik og en fælles markedsføring af tilbuddene. Det generelle billede før projektstart har typisk været, at de forskellige kulturaktører og institutioner selv har stået for at markedsføre deres tilbud til kommunens dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser. Tilbuddene har derfor været spredt over mange forskellige kanaler og platforme. Børnenes lærere og pædagoger, har derfor skulle navigere i et hav af hjemmesider, tryksager og nyhedsbreve, hvoraf en del endog ikke var tilstrækkeligt målrettet til at skabe effekt.

Kulturinstitutionerne har derfor også oplevet, at det var de samme pædagoger og lærere, som igen og igen benyttede deres undervisningstilbud. I en travl hverdag har det nemlig været vanskeligt for nye potentielle brugere, at få overblik over tilbuddene, og derfor også at tilrettelægge et besøg. Enkelte steder beretter lærere og pædagoger også om decideret dårlige oplevelser med kulturinstitutioner, hvor forløb ikke har levet op til forventningerne. Den type dårlige oplevelser florerer hurtigt mellem kolleger, og skaber risiko for, at besøg på kulturinstitutioner fravælges.

De nyetablerede kulturtjenester kommer derfor typisk fra en virkelighed, hvor børns møde med kunst og kultur har været betinget af tilfældighed i forhold til, om børnenes lærere eller pædagoger selv har haft en

egeninteresse og incitament for at opsøge kunst- og kulturtilbud. Og tilfældighed i forhold til, om de enkelte kulturinstitutioner i lokalområdet, har arbejdet strategisk med indhold målrettet dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser. Relationen har således typisk været knyttet op på bestemte medarbejdere, som har været drivkraft og initiativtager til at sikre børns møde med kunst og kultur, hvilket ofte har skabt et meget ujævnt tilbud for børn og unge i de enkelte kommuner. Det indikerer, at brugen af kulturinstitutionerne, forud for etableringen af kulturtjenesten, havde tendens til at foregå i næsten lukkede kredsløb, som virkede selvforstærkende snarere end åbne og tilgængelige.

For kommunerne, har det derfor været vanskeligt at opnå en samlet kommunal praksis eller kultur på området, for alene på én og samme skole, har der flere steder været forskel på, hvordan og hvor ofte børnene mødte kunst og kultur.

Aktiviteter så som kortlægning og markedsføring via én samlet portal eller én samlet tryksag, er et gennemgående greb, som de nyetablerede kulturtjenester tager, for at overkomme den type udfordringer. For at sikre fælles fodslag omkring sagen kickstartes det arbejde typisk ved, at aktørerne på kulturområdet samles for at etablere netværk og grobund for samskabelse om nye, fælles forløb og tilbud. Dette er sket via både mindre møder med udvalgte kulturinstitutioner og større konferencer, hvor temaet er sat til debat for alle interesserede kulturaktører. For de fleste projekter gælder, at man først senere iværksætter aktiviteter, der kan sikre tværfaglig samskabelse mellem kulturaktører, lærere og pædagoger. Dette arbejde fylder meget i projekterne. Både fordi den tværfaglige samskabelse skal bidrage til at sikre fornyelse og stærkere læringsdimensionen i de forløb og tilbud, som børn og unge møder, men også fordi det tværfaglige engagement tit er mere krævende, end først antaget.

3.1.2. Tværfagligt engagement

Arbejdet med de mere tværfaglige samarbejder og netværk igangsættes typisk efter en række forskellige forsøg på at skabe adgang til og opmærksomhed hos skoler og i dagtilbud. På tværs af de nyetablerede kulturtjenester er der en tendens til, at dette arbejde er mere ressourcekrævende end først antaget. Arbejdet er typisk foregået centralt fra projektledelsen, og har både handlet om at sikre opbakning fra kommunens egne forvaltninger på børne- og ungeområdet, og om at opdyrke netværket ude på institutionerne.

For enkelte projekter har dimensioneringen af ressourcer og tidsforbrug på hele netværksdelen været skæv i forhold til de mål, der har været opstillet for projektet. Cirka halvdelen af de nyetablerede kulturtjenester har haft en ligelig fordeling på mere end én målgruppe (daginstitution, grundskoler og/eller ungdomsuddannelse) mens resten har fokuseret tungest på én enkelt.³ For de projekter, har det været lettere at komme i gang med den mere eksperimenterende samskabelse på tværs af kulturaktører og institutioner. For samtlige nyetablerede kulturtjenester, der har arbejdet målrettet med at engagere personale fra grundskolerne, har arbejdet med at komme ind "bag skolens murene" dog trukket veksler på projektet, og flere beretter om en fornemmelse af at skyde i blinde.

Også efter bemanningen er på plads, kræver det tværfaglige engagement stor opmærksomhed for kulturtjenesterne. For i selve samskabelsen om at udvikle forløb og materialer, opstår de faglige debatter og kampe om *hvorfor* børn skal møde kunst og kultur og *hvordan*.⁴

³ Fordelingen af målgrupper fremgår af bilag 1.

⁴ For dybere indsigt i dette spørgsmål anbefales rapporten "Samarbejder og partnerskaber". Udarbejdet af Det Nationale Netværk af Skoletjenester i 2016.

CASE: Kulturtjeneste Thy - Om at finde der små sprækker, så frø og vande dem.

I Thisted er de startet helt fra bunden. Der var ikke et eksisterende kulturaktørnetværk, og kommunens kulturafdeling blev først etableret som selvstændig enhed i 2013.

Med ambitionen om at skabe et stærkt fundament for kulturtjenesten blev første skridt at formulere en kulturstrategi for kommunen. Det var en måde at få børnenes møde med kunst og kultur sat på dagsordenen og en anledning til at få samlet alle de centrale aktører i kommunen på tværs af kulturinstitutioner, grundskoler, dagtilbud og kommunen. Her blev der lagt et stort arbejde i at gennemføre en inkluderende proces og i at etablere relationer og netværk mellem aktørerne i udviklingen af strategien. Da projektet havde sit hovedfokus på grundskolerne, var første skridt, at besøge alle kommunens skoler, og holde møder med de enkelte skoleledere. Formålet var at undersøge mulighederne for et samarbejde, og afstemme forventninger med de enkelte skoler allerede fra start. Denne kortlægningsopgave var den mest krævende for projektledelsen i kulturtjenesten, og det har krævet tid og tålmodighed at få alle ender til at mødes. Her skabte det dog stor effekt for særligt grundskolernes interesse, at Thisted kommunes undervisningschef markerede sig og bakkede op om dagsordenen.

“Der er ikke nogen motorvej ind i feltet, og hvis man ikke kan komme igennem den store åbning, må man finde de små. Lige nu er et samarbejde mellem musikskolen og Hanstholm Skole i gang, og vi håber, at skolelederen herfra, vil bære erfaringerne videre i sit netværk.” Citat: projektleder.

Kulturtjeneste Thy er eksemplet på, at nye muligheder opstår løbende, når der er etableret en formaliseret ramme for samarbejdet mellem aktørerne, og at kulturtjenestens opgave her er henholdsvis at så frøene og vande dem løbende. Et af frøene, der blev sået, og som hurtigt voksede sig stor, var ideen om at udvide kulturtjenesten til også at rumme en målrettet indsats for daginstitutionerne. Det gav anledning til projektet *Hele vejen rundt om kulturen*. Projektet skal styrke samarbejdet mellem de kommunale dagtilbud og de lokale kulturelle aktører, og involverer alle kommunale børnehaver og vuggestuer i Thisted Kommune – mere end 1100 børn og 171 medarbejdere. Projektet er udviklet i et tæt samarbejde mellem billedskolen, kulturtjenesten og dagtilbudsafdelingen, og kulturtjenesten står i projektperioden for at vedligeholde den samarbejdsflade, der afprøves og styrkes gennem projektets aktiviteter, og for at koordinere og kvalitetssikre tilbud og læringsforløb til institutionerne.

“Projektet er egentlig meget top-down. Ideelt set havde det sikkert været godt at starte med en kortlægning, hvor man havde været ude og være i dialog med alle interessenter for at høre om deres tanker og behov, men det har der ikke været tid og ressourcer til.” Citat: Udviklingskonsulent, dagtilbud.

Erfaringen fra Thisted er, at det tager tid at bygge en nye kulturtjeneste op fra bunden, men også at det efter noget tid kan give ringe i vandet andre steder, end der hvor ideen oprindeligt blev søsat. Fra ikke at have nogen indsats på området, har kommunen i dag en indsats for både daginstitutioner og grundskoler. Her voksede kendskabet og bevidstheden om, hvad en kulturtjeneste er og kan fra et område til et andet. I Thisted er kulturtjenesten alligevel stadig et forholdsvist nyt initiativ, som i den kommende tid står overfor at skulle overgå fra projekt til et permanent tilbud.

3.2. Generelle tendenser i konsoliderede kulturtjenester

3.2.1. Specialisering og nye målgrupper

De steder hvor der allerede er etableret kulturtjenester, handler projekterne typisk om at intensivere tjenesterne yderligere. Fokus her er på kvalificering og specialisering i forhold til nye målgrupper. Fra eksempelvis at arbejde målrettet med børn og unge i grundskolen udvides måske til små børn i dagtilbud eller til de unge på grunduddannelserne, ligesom tilbuddene målrettes endnu skarpere mod segmenter som bogligt svage børn eller flygtninge.

Specialiseringen opstår også i forhold til, at tjenesten kan arbejde dybere med centrale udfordringer. Spørgsmålet om formålet med børns møde med kunst og kultur er en af de gennemgående udfordringer, som der arbejdes dybere med i de konsoliderede kulturtjenester. Her handler øvelsen typisk om at balancere de forskellige fagligheders perspektiver og finde et solidt, fælles fodfæste. Hvordan kan kunstneren eksempelvis agere bedst muligt i børnehavens faste, strukturerede rammer uden samtidig at kompromittere uforudsigeligheden og den kreative energi, der kendetegner den kunstneriske proces? Og hvordan håndterer man forløb til ungdomsuddannelser, når det på tværs af kommunens kulturinstitutioner og skoler, er forskelligt om de myndige elever skal betale eller ej?

En lignende, mere strukturel barriere handler om transport. Her forsøger kulturtjenesterne sig med forskellige modeller. Mens hhv. Viborg og Norddjurs Kommuner begge har en transportpulje, som skolerne kan søge, så opereres der i eksempelvis Silkeborg med modeller, hvor transportomkostningerne minimeres ved at bruge børnenes lokalområder som eksterne læringsrum. I andre projekter designes forløbene således, at transportudgiften fordeles mellem institutionerne. Det sker typisk ved at forløbene designes med en vekselvirkning mellem, at børnene besøger kulturinstitutionen og omvendt.⁵

3.2.2. Samskabelse og innovation

For samtlige projekter, nyetablerede som konsoliderede kulturtjenester, arbejdes der med indhold og markedsføring fra start, men i de konsoliderede kulturtjenester ses en generel tendens til, at overvejelserne om markedsføring træder i baggrunden og frigiver ressourcer til at holde fokus mere på indholdsdelen. En større del af arbejdet kan derfor helliges spørgsmålet om, hvordan anvendeligheden af tilbuddene sikres. Dette fokus bliver typisk også stærkere i tråd med, at den gensidige forståelse på tværs af faggrupperne er etableret. Herved lettes arbejdet med at udvikle nye forløb, der bryder vanetænkningen i de forskellige fagområder⁶.

En grundsten i at få etableret gode rammer for samskabelse er anerkendelse og åbenhed. Anerkendelse af de faglige forskelle, der er imellem de engagerede, og åbenhed for, at forskellene kan adresseres og undersøges. For både kulturformidlere, kunstnere, lærere og pædagoger kræver samskabelsen, at man hver især træder ind i et nyt domæne med nye faglige begreber, mål og ideer om kvalitet. For kunstneren, der typisk vægter den åbne, kreative proces, kan pædagogens- og skolelærerens fokus på mål og struktur, hurtigt opleves som uhensigtsmæssigt styrende. Og for kulturhistorikeren, der er skolet i det brede kulturbegreb, kan kunsthistorikerens stringente analyser opleves som determinerende. Dette billede er

⁵ For dybere indsigt i dette spørgsmål anbefales rapporten "Skolernes transport af elever til kulturinstitutioner og eksterne læringsmiljøer". Udarbejdet af Det Nationale Netværk af Skoletjenester i 2016.

⁶ Dette er i tråd med indsigterne fra Det Nationale Netværk af Skoletjenesters analyse af Skolernes brug af undervisningstilbud på kulturinstitutioner fra 2016. Her betones behovet for at beskrive undervisningsforløb så de harmonerer med faglige læringsmål og pædagogiske læreplaner.

selvfølgelig strengt fortegnet, men pointen er, at det er meget forskellige fagligheder der mødes i kulturtjenesterne. Mens nogle fagligheder vægter kendskabet til kunstarter og genrer, er det for andre helt afgørende, at forløbene imødeser konkrete, faglige læringsmål, mens det for en tredje handler om ikke at opstille mål overhovedet, men derimod facilitere en opmærksomhed på fordybelsen og tilstedeværelsen i en kreativ eller skabende proces. Det er i arbejdet med dette spørgsmål om formål, og i deltagernes evne til at fravige egne vaner og tilegne sig nye, at det bliver muligt at udvikle nye, innovative tilbud og rammer for børn og unges møde med kunst og kultur.

Foruden at afsætte god tid og tilrettelægge en åben udviklingsproces har det for flere projekter været positivt, at de nye samarbejder testes og udvikles gennem konkrete, fælles arbejdsopgaver. Det være sig identificering og formidling af eksisterende kulturtilbud, udvikling af fælles mål eller udviklingen af et eller flere konkrete forløb for en udvalgt målgruppe.

CASE: Ud og Lær i Silkeborg - Om kunst og kultur i nabolaget og minimale transportomkostninger

I Silkeborg har man en lang tradition for tværgående samarbejde på tværs af kommune, kulturinstitutioner og uddannelsesinstitutioner. Det er sket gennem en kollektiv indsats om børnekultur. En indsats der er dybt forankret hos både skole- og kulturforvaltning, og som har en stærk infrastruktur i kraft af eksisterende kulturambassadører på kommunens grundskoler og børnehaver, samt et sammentømret kulturaktørnetværk. Med bevillingen fra puljen til etablering eller konsolidering af kulturtjenester har Silkeborg Kommune lagt fokus på at udvikle nye forløb målrettet direkte til Åben Skole.

Udviklingen af de nye og mere målrettede forløb er konkret foregået ved, at fagligt personale i grundskoler og på kulturinstitutioner har mødtes regelmæssigt på workshops og seminarer, hvor de har udviklet forløbene sammen. Foruden udviklingen af nye, mere specialiserede undervisningstilbud med afsæt i kulturinstitutionernes fagområder har et vigtigt mål med samskabelsen også været at understøtte netværket, så det blev mere selvkørende og mindre afhængigt af den kommunale projektleder og hendes dybe kendskab til institutionernes respektive planlægning og mål.

En af erfaringerne i den proces handler netop om behovet for at udbrede kendskabet til den måde, de forskellige institutioner planlægger deres aktiviteter på. Hvor grundskoler og daginstitutionerne typisk planlægger i meget god tid, er der på kulturinstitutionerne og blandt kunstnere typisk kortere vej fra idé til handling. Ligeledes skulle man på kulturinstitutionerne klædes godt på for at kunne omsætte de mål, som særligt grundskolerne opererer efter.

“Jeg har jo orienteret mig i læringsmålene, men når jeg kigger på dem, ender jeg alligevel tit med at tage udgangspunkt i det, vi har på museet.” Citat: Kulturformidler.

“Nu skal vi lave nogle flere ting med dagtilbuddene, hvor vi danner et forum af pædagoger [...] Det gør vi, fordi vi nogle gange oplever, at pædagoger godt kan blive lidt mast i mødet med kulturformidlerne. Her vil vi gerne sikre et ligeværd mellem faglighederne.” Citat: Projektleder.

Problematikken om afstande og transport er også et vigtigt omdrejningspunkt for kulturtjenesten i Silkeborg. Det er en kommune med store afstande og transportomkostningen bliver hurtigt tung. Her har man grebet udfordringen an ved at arbejde fokuseret og strategisk med forløb, der er lette at gennemføre tæt på børnenes hverdag, i deres eget nabolag. Det kan være på den lokale kirkegård, ved gadekæret eller andre eksterne læringsrum. Hertil udvikles tværfaglige læringsmaterialer med udgangspunkt i kulturhistorie, arkitektur og natur, og på den måde behøver børnene ikke at flytte sig over store afstande, for at opleve kunst og kultur, men kan opleve den tæt på deres egen hverdag.

“Det har været super fantastisk. Vi har haft fire vandringer med 26 børn. Alle børnene har været fanget ind af det fra første minut. Det var en sansemæssig oplevelse for børnene. Meget inspirerende.” citat: Pædagog.

4. Foreløbige resultater ved indsatsen

Uagtet projekternes indbyrdes forskelligheder er der på tværs af kulturtjenesterne skabt en række resultater, som sammen peger på, at indsatsen skaber effekt for børns møde med kunst og kultur. Særligt i forhold til, at vilkårene for børns udvikling og faglige kompetencer styrkes gennem flere møder med kunstnerisk og kulturelt indhold, der kan skabe værdi i dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser. Således peger resultaterne på, at kulturtjenesterne skaber mere lige og bedre adgang til kunst og kultur for børn og unge, samt at vilkårene for børn og unges almene dannelse og kulturelle selvforståelse og identitet styrkes med indsatsen.

I det følgende præsenteres de foreløbige resultater, som er identificeret på tværs af de 15 projekter. Resultaterne udfoldes og beskrives med afsæt i den forandringsteori, som har dannet grundlag for evalueringen (se kap. 6) og med fokus på, hvordan resultaterne er opnået. Sagt på en anden måde: Hvad det er, som har virket for at opnå resultaterne.

4.1 Børn og unge møder kunst og kultur på nye måder

Et centralt element i arbejdet for at styrke børn og unges møde med kunst og kultur handler om at styrke vilkårene for, at de kommer ud på kulturinstitutionerne. Men dette ikke er den eneste tilgang, som bliver praktiseret. Hos både Kulturnøglen i Vesthimmerland og i projektet "Børn, kunst og kontinuitet i Esbjerg, opereres der eksempelvis med en vekselvirkning mellem, at kulturinstitutioner kommer ud til børnene og omvendt. Begge projekter har opereret med en systematik, hvor kulturinstitutionernes formidlere først kom på besøg hos børnene, og først herefter besøgte børnene kulturinstitutionerne. Formålet med denne tilgang er dels at vise børnene, at kunst og kultur kan opleves og findes alle steder, men også at give lærere og pædagoger et førstehåndsbillede af, hvad kulturinstitutionerne har at byde på. De projekter, der har arbejdet med denne tilgang, har typisk designet forløbene til at rumme mere end et besøg. Enten på kulturinstitutionen eller i andre eksterne læringsrum tættere på børnenes hverdag. På fyn blev der gennemført et forløb hvor en børnehaveklasse var ude og se Johannes Larsen Museet sammen med en billedkunstner, som hjalp med at aflæse malerierne. Hjemme i børnehaven hjalp kunstneren børnene med at gøre sig samme iagttagelser som Johannes Larsen, men med afsæt i deres egne hjemlige omgivelser. Iagttagelserne omsatte de gennem forskellige maleteknikker og digte.

Kulturtjenesternes arbejde med at forny rammerne for børns møde med kunst og kultur indbefatter også nye, eksperimenterende tilgange til, hvad det er for en kultur, børn og unge møder. I Vejle er der fokus på, hvordan de forskellige institutioner så som både museum, teaterskole, bibliotek, naturskole og økolarium kan berige hinanden og samarbejde. Her undersøges hvad der sker, når forskellige former for kulturtilbud indgår i samme forløb for udvalgte klassetrin eller dagtilbud. Lignende tilgang ses i *Kunstens Laboratorium* på Fyn, *Hele vejen rundt om kunsten* i Thisted og *Børn, kunst og kontinuitet* i Esbjerg. I Greve og Frederiksberg Kommuner kulturtjenester, er fokus lagt på at identificere en kanon af klassiske kulturoplevelser, som børn og unge skal møde og kende. I begge kommuner, vel at mærke, ved at gøre det obligatorisk for kommunens børn og unge, at komme ud på kulturinstitutionerne. Denne spændvidde i tilgangen til indholdet i børn og unges møde med kunst og kultur demonstrerer mangfoldigheden i den måde, som kulturbegrebet vægtes og operationaliseres i kulturtjenesterne. Vilkaerne for at eksperimentere

og opnå den form for mangfoldighed afhænger dog, som nævnt tidligere, af de fagligheder, der er involveret, samt i deres evne til at finde fælles fodslag.

4.2 Øget læringsdimension og udbud af forløb og materialer

Der er en generelt tendens til, at kulturtjenesterne har været dybt involveret i kommunernes arbejde med at implementere Åben Skole, som også har været en vigtig driver i etableringen af kulturtjenesterne. I synergien mellem de to tiltag, har særligt kulturaktøernes engagement og faglighed skabt effekt. De har særligt bidraget til afprøvning af ny praksis i forbindelse med at etablere et tættere samarbejde mellem skoleområdet og eksterne læringsmiljøer såsom kunst- og kulturinstitutioner, samt til at kvalificere eksisterende tilbud samt udvikle nye, med fokus på at styrke læringsdimensionen i kulturtilbuddene. Nye forløb og materialer, der skal understøtte kravene i de pædagogiske læreplaner og faglige bekendtgørelser, er således blevet udviklet i alle de kulturtjenester, der har fokus på grundskolen, og er godt i gang med at blive testet.⁷

I enkelte tilfælde, er der arbejdet så fokuseret med netværket og samarbejdsrelationerne på tværs af hhv. kulturinstitution, skole og dagtilbud, at kulturinstitutionerne udvikler sig til at blive mere eller mindre faste, eksterne læringsrum. Her bliver kulturinstitutionen omdrejningspunkt om børnenes "almindelige" undervisning. I Silkeborg arbejder KunstCentret Silkeborg Bad derfor på at indrette et rum, hvor børnenes lærere og pædagoger selv vil kunne forestå den undervisning, der skal findes sted efter et besøg i udstillingen, med eller uden kunstcentrets personale, og uden at forstyrre andre besøgende i kunsthallen.

4.3 Nye netværk og kompetenceløft af medarbejdere

Der er flere eksempler på, at de større og etablerede kulturinstitutioner er gået forrest i processen om kulturtjenesterne, og har været meget aktive og engagerede i at skabe nye forløb i samarbejde med andre fagligheder. De store aktører bliver således drivkraft for, at energien og viljen i kulturtjenesten holdes højt, men også i forhold til, at de mindre kulturinstitutioner involveres og får et kompetencemæssigt løft. Et eksempel på dette ses i Vesthimmerland, hvor arbejdet med kulturtjenesten gav anledning til at få skabt et tættere samarbejde mellem kommunens to statsanerkendte museer. Et samarbejde, som efterfølgende har knyttet de to museer tættere sammen og skabt en ny fælles platform for kvalificering og udvikling af nye forløb og tilbud.

Vilkårene for at styrke læringsdimensionen og udbuddet af forløb og materialer er dog betingede af kulturtjenesternes evne til at engagere det pædagogiske personale. Både for at sikre anvendelighed af forløbene og for at sikre at de benyttes. Som nævnt tidligere har det imidlertid mange steder været ressourcekrævende at opnå den fornødne adgang til det faglige personale, som kender bekendtgørelserne for børn og unge, og som har med målgruppen at gøre til dagligt. De steder, hvor det er gået lettest til, at både skolelærere, pædagoger og kulturformidlere har engageret sig, har indsatsen om kulturtjenesten haft opbakning i både de kommunale kulturforvaltninger og de sektorområder, der varetager hhv. grundskoler og dagsinstitutioner. Her agerer kulturtjenesten med et klart mandat fra ledelsen i de forskellige forvaltninger, hvor der typisk også er afsat ressourcer til, at de forskellige fagligheder kan engagere sig. Dette kan være i form af en uddannelseschef, som løfter kulturtilbuddene direkte ind til skolelederne, eller en dagtilbudschef, som aktivt bakker op om samarbejdet ved at sikre vikarressourcer, så det pædagogiske personale kan involvere sig. Det kan også, som i Viborg være ved at forlænge den transportpulje, som sikrer at skoler og dagsinstitutioner ikke har transportomkostninger forbundet ved besøget.

⁷ De udviklede forløb bliver for en stor del af projekterne testet og videreudviklet i dette skoleår (2016-17).

På tværs af projekterne er der også store forskelle på, hvordan netværksdannelsen finder sted. Fra ligestillede og lystbetonede samarbejder mellem de institutioner, som har lyst og tid til at deltage, til mere kontraktbaserede samarbejder med udvalgte institutioner. Sidstnævnte sker typisk ud fra en strategi om løbende at involvere flere og flere institutioner. På tværs af de forskellige netværksmodeller bevirker de tværfaglige samarbejder dog, at parternes kompetencer løftes, og de får ny indsigt i, hvad man kan bruge hinanden til. Gennem samskabelse af konkrete forløb får deltagerne gensidig indsigt i hinandens fagligheder, behov og samarbejdsmuligheder.

4.4 Ny organisering af tværfaglige samarbejder og relationer

I forhold til den interne organisering og forankring af kulturtjenesterne er der gjort brug af forskellige konstellationer. På tværs af de konsoliderede og nyetablerede kulturtjenester ses to forskellige modeller for forankring af kulturtjenesterne.

Forskellen på de to modeller består i, hvorvidt kulturtjenesten er blevet gjort obligatorisk på baggrund af en kommunalpolitisk beslutning, eller om den bygger på en valgfri ordning, hvor der ikke i samme grad er et krav til brugerne om at gøre brug af kulturtjenestens tilbud. Det er dog en vigtig pointe, at det ikke er et spørgsmål om enten/eller, og der er eksempler på kulturtjenester, som kombinerer valgfrie og obligatoriske forløb. Den mest udbredte tilgang er dog, at dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser har en høj grad af valgfrihed i forhold til, om de ønsker at gøre brug af tilbuddene og i hvilket omfang. Det, der kendetegner den frivillige model, er dermed, at brugerne selv bestemmer om og i hvilket omfang, de ønsker at gøre brug af de lokale kulturtilbud. Dette giver gode muligheder for at afprøve og teste forløb i forskellige sammenhænge, uden der er et krav til hvor mange, der skal igennem et givent forløb.

Andre kommuner arbejder med et erklæret mål om, at børn som en del af deres skolegang *skal* besøge en kulturinstitution et fast antal gange i løbet deres skoletid. Det ses i eksempelvis Norddjurs, Greve og Frederiksberg Kommuner. For projekterne med et obligatorisk opdrag, er der typisk truffet en politisk beslutning med afsæt i arbejdet med Åben Skole-dagsordenen. Her er Kulturtjenesterne typisk blevet kommunernes første greb i arbejdet med at udvikle nye forløb og afprøve nye samarbejdsmodeller.

Foruden forholdene om kulturtjenesterne som "skal"- eller "kan"-tilbud i kommunerne tegner der sig forskellige modeller for organisering og forankring af kulturtjenesterne. Med puljens kulturelle udgangspunkt og fokus på kulturaktørerne har det været naturligt, at en del af projekterne er forankret i den kommunale kulturafdeling eller hos en kommunal kulturaktør, som det er tilfældet i Vejle Kommune, hvor det er biblioteket, der har ansvaret for den daglige drift af projektet. Hertil kommer de to tværkommunale projekter såsom *Sønderjysk Kulturtjeneste*, der samler kommunerne Aabenraa, Sønderborg, Haderslev og Tønder (se case på side 14). Dette er dog ikke det fulde billede, idet der også er eksempler på, at projektledelsen er flyttet helt ud af kommunalt regi og i stedet bliver varetaget af en større selvejende kulturaktør, som det eksempelvis er tilfældet med projektet *Bredere og stærkere kulturel læring i Norddjurs* (se case på side 15).

Det er dog ikke nødvendigvis afgørende, hvilket regi projektledelsen formelt er placeret. Det afgørende er, at der er et tæt samarbejde mellem de centrale aktører i projektet. Det gælder både internt i kommunen på tværs af afdelinger og i forhold til kulturaktører. På tværs af projekterne og uagtet deres organisering er der også en generel forventning om, at de samarbejdsstrukturer, der bliver opbygget i projekterne, vil fortsætte efter projektperioden. I både Sønderjylland og Greve Kommune forventes forankringen at være tæt koblet til de pædagogiske læringscentre (PLC'ere), som i begge projekter er blevet en væsentlig indgang til skoleområdet. Her arbejdes der med ideen om PLC'erne som ambassadører for kulturtjenesten og bindeled til grundskolerne. For andre kulturtjenester handler det mere om at sikre en mere organisk netværksstruktur,

som kan udvikle sig løbende til at rumme flere og flere institutioner, og som på sigt bliver mere og mere selvkvørende.

CASE: Tværkommunal kulturtjeneste i Sønderjylland - om PLC'ere i kulturtjeneste

Projektet "Alle i spil" er hele Sønderjyllands kulturtjeneste, som agerer på tværs af fire kommuner: Aabenraa Kommune, Haderslev Kommune, Tønder Kommune og Sønderborg Kommune. Projektet bygger videre på et eksisterende og velkonsolideret samarbejde om regionale kulturaftaler, og på den stærke infrastruktur for samarbejde mellem kommunerne, der er skabt over tid. Den infrastruktur rummer bl.a. et Sønderjysk Kulturkoordinationsudvalg, som er politisk følgegruppe for kulturtjenesten, mens repræsentanter for de sønderjyske kultur- og skoleforvaltninger samt øvrige samarbejdspartnere udgør den administrative styregruppe.

Ud over det tværkommunale greb for kulturtjenesten adskiller projektet sig også i den måde, som tovholderfunktionen varetages. I dagligdagen koordineres projektet nemlig af en kulturkonsulent i UC Syddanmark/CFU, som samarbejder tæt med andre pædagogiske konsulenter, herunder særligt UC Syddanmarks ansvarlige for grundskolernes PLC'ere og PLC-ansatte.

Formålet med projektet er at understøtte en didaktisk kultur, hvor parterne "på begge sider af den åbne skoles dør" er inspireret til at tænke kreativt, når kulturlivets læringspotentiale sættes i spil. Her har CFU's netværk til skolernes PLC-ansatte stor værdi, idet de på størstedelen af grundskolerne har ansvaret for at holde lærerne opdaterede om relevante undervisningstilbud.⁸

I første omgang tager projektet omdrejningspunkt om at styrke formidlingen af kulturtilbuddene. Det sker bl.a. ved en opkvalificering af kulturinstitutionernes formidlingsmedarbejdere i "kreativ trinmåltilpasset skrivning". Dertil er der stort fokus på at samle de kulturelle netværk i Sønderjylland, så vidensdeling får bedre vilkår, trods kommunernes og faggruppernes stores indbyrdes forskellighed.

Generelt er der derfor fokus på at drive projektet på en agil måde, der tilgodeser aktørernes forskellige behov og udgangspunkt. Gennem regelmæssige møder mellem kultur- og undervisningskonsulenter udvikles og testes nye ideer og tilgange, og via erfaringsudveksling i netværk, implementeres succeserne gradvist i projektet. Således veksler projektet mellem udvikling-test- og videndeling, og best practice afsøges og udvikles derfor iterativt og gennem tests. Dette giver rum for forskellighed, og sikrer en gensidig forståelse for hvilke metoder og tilgange, der direkte kan implementeres, og hvilke der i højere grad kræver lokal tilpasning eller må parkeres midlertidigt.

Projektet er ved evalueringen endnu i sin indledende fase, og det er derfor for tidligt at udlede hvilke resultater og effekter denne kulturtjenestes tilgange skaber. Casen illustrerer dog hvordan man kan tilgå arbejdet med at arbejde sammen på tværs af kommuner, og hvordan man kan involvere aktører som CFU'er og PLC'er med henblik på at sikre god adgang til pædagoger og lærere på landets grundskoler.

⁸ Ifølge Det Nationale Netværks af Skoletjenesters rapport "Skolernes brug af undervisningstilbud" fra 2016 tildeler 92 % af de PLC-ansatte PLC ansvaret for at holde lærerne opdaterede om undervisningstilbud fra kulturinstitutioner/eksterne læringsmiljøer.

CASE: Bedre og stærkere kulturel læring i Norddjurs - om forankring på kulturinstitutionen

På Norddjurs står Gammel Estrup i spidsen for etableringen af en ny kulturtjeneste i samarbejde med den kommunale skoletjeneste samt de øvrige lokale kulturaktører. Formålet med projektet er at styrke det kulturelle spor i den eksisterende skoletjeneste samt udvide skoletjenestens målgruppe til også at omfatte dagtilbud og ungdomsuddannelser.

Gammel Estrup er et statsanerkendt kulturhistorisk museum og har taget initiativet til kulturtjenesten. Derved adskiller projektet sig fra størstedelen af de øvrige kulturtjenester, som typisk er forankret direkte i kommunalt regi. Norddjurs kommune er kendetegnet ved, at der er få store kulturaktører og en række mindre aktører. Ambitionen er at få samlet de forskellige kulturaktører og i fællesskab få løftet det kulturelle udbud målrettet børn og unge. Det handler både om at udvikle og afprøve nye forløb og tilbud samt om at aktivere de større kulturaktørers erfaringer og ressourcer i arbejdet med løfte kompetencerne hos de øvrige aktører.

Selvom det er en kulturaktør, der har taget initiativet til kulturtjenesten, sker det i tæt samarbejde med den eksisterende skoletjeneste og Norddjurs kommune, hvor der gennem de seneste år arbejdet fokuseret på at styrke det naturfaglige skoletjenesteudbud. Det er planen at kulturtjenesten skal bygge videre på disse erfaringer, og at kulturtjenesten på sigt skal forankres i selve skoletjenesten. Udover at videreføre eksisterende erfaringer og traditioner på naturfagsområdet til også at gælde kulturområdet, skal projektet også virke den anden vej, og fungere som løftestang til en udvidelse af målgruppen for den eksisterende skoletjeneste. Den dækker i dag grundskolen, men ambitionen er, at det på sigt også skal inkludere dagtilbud og ungdomsuddannelse. To områder hvor blandt andet Gammel Estrup allerede har stor erfaring med at udvikle og gennemføre forløb.

Projektet er endnu i sin indledende fase og i gang med at etablere kontakter og netværk til de øvrige kulturaktører og daginstitutioner, skoler og ungdomsuddannelser. Her arbejdes der på flere fronter. Dels på at få etableret en stærk organisering af kulturtjenesten, hvor både øvrige relevante kulturaktører og forvaltninger bidrager, og dels på at få etableret konkrete kontakter og samarbejdsprojekter med dagtilbud, skoler og ungdomsuddannelser. Det er derfor endnu for tidligt at sige noget om konkrete erfaringerne og resultaterne af projektet, og hvilken betydning det har, at det er forankret hos en selvstændig kulturaktør og ikke direkte i kommunalt regi, men projektet i Norddjurs er et eksempel på, at tovholderfunktionen for kulturtjenesterne kan placeres tættere på kulturlivet, og at det giver mening at videreføre de gode erfaringer og traditioner, der er opbygget gennem skoletjenesterne.

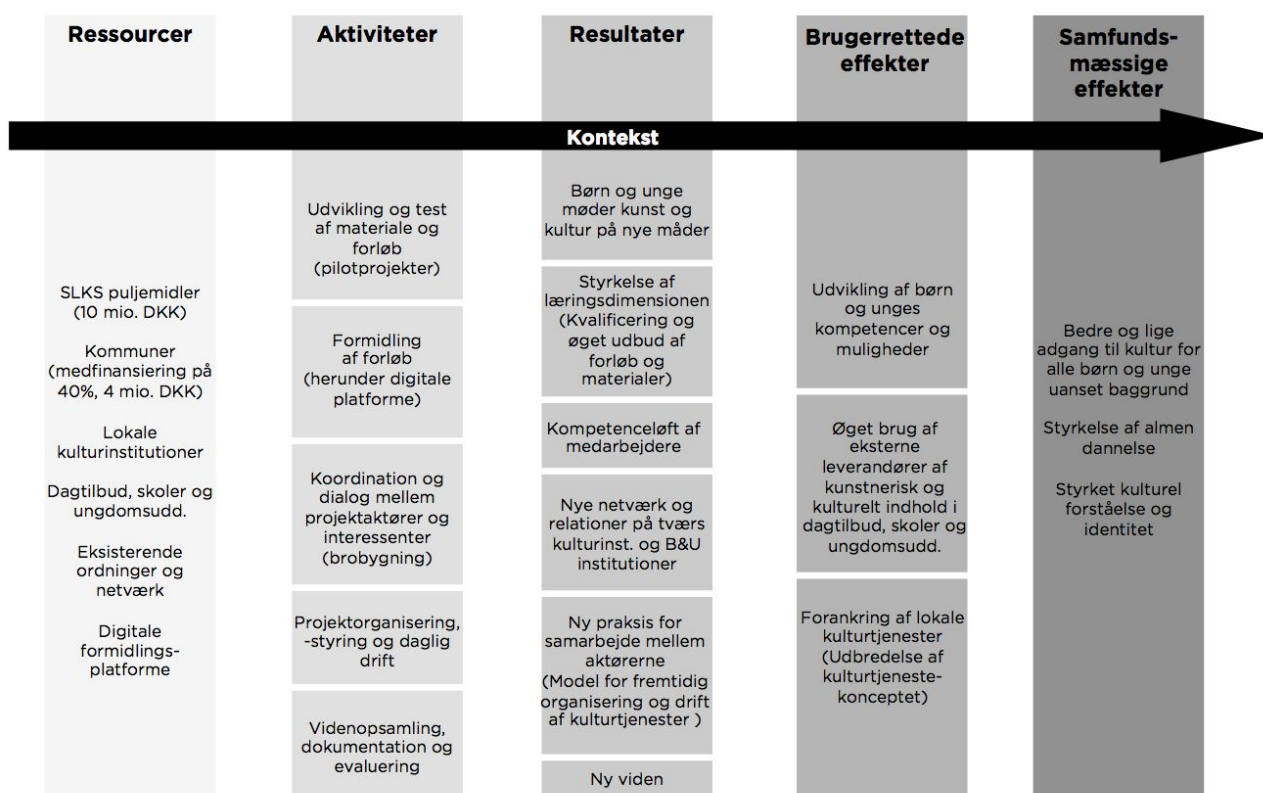
6. Metode

Evalueringen er baseret på monitorering gennem indsamling af kvalitativ data fra samtlige projekter, der har modtaget puljemidler fra Slots- og Kulturstyrelsen. Dataen er indsamlet i projektperioden af to omgange. Første blev gennemført i september 2016 og anden blev gennemført fra medio april til primo maj 2017.

Evalueringen tager udgangspunkt i Seismonauts model: Oplevelsesøkonomisk effektivvurdering, der er funderet i en procesbaseret evalueringstilgang også kendt som virkningsevaluering.⁹ Evalueringsmodellen rummer både et lærings- og et effektperspektiv og har blandt andet sin styrke i, at den giver en mere dybdegående forståelse og forklaring af, hvad der virker i den givne kontekst.

Forandringsteorien er udarbejdet i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen og beskriver, hvordan de tildelte puljeprojekters ressourcer, aktiviteter og resultater i projektperioden bidrager til brugerrettede effekter på kort sigt for brugere og aktører, samt hvordan de på længere sigt kan hjælpe til et samlet løft af området på samfundsmæssigt niveau.

Fig 1: Forandringsteori for lokale kulturtjenester

Udover forandringsteorien har der i evalueringdesignet været et fokus på at afdække de forskellige tilgange og kontekstuelle forhold for de lokale kulturtjenester. Dette er sket ud fra ønsket om at sikre

⁹ Jessen, Line Bjerregaard; Nielsen, Anna Porse; Jensen, Jens Frederik (2011): Oplevelsesøkonomisk effektivvurdering.

bredden i evalueringen og synliggøre variationen af projekter. Til det formål er projekterne blevet inddelt i en model efter graden af eksisterende infrastruktur (ny/konsolideret kulturtjeneste) og projekternes løbetid (tildelt midler i første eller anden runde). Inden for hver af de fire kategorier er der udvalgt en case, som der er blevet gået yderligere i dybden med. Udover kategorierne i modellen er casene også blevet udvalgt ud fra, om de indeholdt særlige karakteristika. Der er således udvalgt et tværkommunalt projekt (*Sønderjysk Kulturtjeneste*), samt et hvor projektet er forankret og projektledes af en selvstændig kulturaktør (*Bedre og stærkere kulturel læring* i Norddjurs ved Gammel Estrup).

Fig. 2: Projekter placeret i forhold til infrastruktur og ansøgningsrunde

Evalueringen bygger primært på kvalitative data i form af semistrukturerede interview med samtlige projektledere samt fokusgruppinterview med deltagelse af centrale aktører i forbindelse med de fire cases.

Der er i forbindelse med evalueringen gennemført fire fokusgruppinterviews, 15 semistrukturerede med projektledere af kulturtjenesten (projektlederen fra Thisted Kommune er interviewet to gange, da de har modtaget midler i begge runder). 11 supplerende interviews med centrale aktører i relation til de fire cases

Interviewene blev gennemført henholdsvis pr. telefon og personligt, hvor det var muligt, med udgangspunkt i en interviewguide skabt til at sikre, samtlige emner fra forandringsteorien ville blive afdækket for alle projekter. Hertil har der pågået en forudgående desk research i eksisterende materialer fra de 15 projekter såsom mødereferater, statusnotater, eksternt informations og kampagnemateriale samt forløbsbeskrivelser.

7. Litteraturliste

Foruden de evaluerede projekters ansøgnings- og indstillingsmaterialer er der i evalueringen benyttet følgende materialer:

- Kulturministeriet (2014): Strategi for små børns møde med kunst og kultur.
- Det Nationale Netværk af Skoletjenester (2016): "Skolernes transport af elever til kulturinstitutioner og eksterne læringsmiljøer".
- Det Nationale Netværk af Skoletjenester (2016): "Skolernes brug af undervisningstilbud på kulturinstitutioner".
- Det Nationale Netværk af Skoletjenester (2016): "Samarbejder og partnerskaber mellem skoler, kommuner, kulturinstitutioner og eksterne læringsmiljøer".
- Jessen, Line Bjerregaard; Nielsen, Anna Porse; Jensen, Jens Frederik (2011): Oplevelsesøkonomisk effektvurdering. Aalborg Universitet.

Bilag 1 - Projektoverblik

Projekt*	Kommune	Projekt	Anslået antal slutbrugere	Økonomi
1AC	Silkeborg Kommune	Ud og lær!	Børn i 60 dagtilbud og 30 skoler, pædagoger, lærere samt kulturaktører - i alt 15.000.	500.000 kr
1A	Hjørring Kommune	Op på den store klinge	Otte kulturinstitutioner, 35 børnehaver, 26 grundskoler	482.176 kr
1A	Viborg Kommune	KLCV- Kulturelt læringscenter Viborg	4200 børn og unge/1700 voksne pr. år.	672.000 kr
1BC	Thisted Kommune	Kulturtjeneste Thy	Alle børn (primært grundskolen) og ungdom i kommunen skal have adgang til kulturtilbud.	500.000 kr
1B	Vesthimmerland Kommune	Kulturnøgler Vesthimmerland	6000 børn og unge fra otte daginstitutioner, 10 grundskoler/ungdomsuddannelser	500.000 kr
1B	Odense Kommune	Kulturens laboratorium	Partnerskabsbaseret kulturtjeneste til gavn for ni kommuner, 45 grundskoler, 45 små og store kulturinstitutioner, 45 kunstnere og forskerteam. 150 direkte deltagere i udviklingsfasen.	700.000 kr
1B	Frederiksberg Kommune	Kulturtjeneste på Frederiksberg	7500 skolebørn, 650 lærere, 400 pædagoger, otte kulturinstitutioner (samt enkelte foreninger).	500.000 kr
1B	Køge Kommune	Kulturtjeneste Køge	Alle ledere på 16 skoler og seks dagtilbudsområde.	541.080 kr
2AC	Aabenraa Kommune	Sønderjysk Kulturtjeneste - alle i spil	Skoler og dagtilbud fra de fire sønderjyske kommuner får gavn af tilbud.	640.875 kr
2A	Thisted Kommune	Hele vejen rundt om kunsten - Thisted Kommune	Alle kommunale børnehaver og vuggestuer i Thisted Kommune, 1167 børn 171 voksne i udviklingsfasen.	444.500 kr
2A	Vejle Kommune	Kulturrygsækken 2.0	Alle dagtilbud og grundskoler i Vejle kommune.	508.880 kr
2A	Aarhus Kommune	Faglige fællesskaber og brobygning	46 grundskoler og 46 ungdomsuddannelser - ca. 12.000 børn og voksne.	785.000 kr
2BC	Norrdjurs Kommune	Bredere og Stærkere kulturel læring i Norrdjurs	Alle dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser i Norrdjurs kommune.	1.824.000 kr
2B	Greve Kommune	Kulturtjeneste Greve - skoler	2668 elever (i 0., 3., 5., 7. og 8. klasse) i Greve kommune.	537.600 kr
2B	Esbjerg Kommune	Børn, kunst og kontinuitet - en ny struktur for arbejdet med kunst i dagtilbud i Esbjerg.	Børn og pædagoger i tre institutioner deltager i udviklingsfasen. På sigt alle dagtilbud i Bramming, Ribe og Esbjerg Ø.	703.600 kr

**"1": Projekter, der fik støtte i første runde, "2": Projekter, der fik støtte i anden runde, "A": Projekter med med eksisterende samarbejdsstruktur, "B": Nystartede kulturtjenester, "C": Anvendt som case i evalueringen.